

Mark- och Miljödomstolen

Marit Åkerblom, marit.akerblom@dom.se

Klimat och näringslivsdepartementet
Enheten för branscher och industri
KN2023/02645

Yttrande över EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial – European Critical Raw Materials Act

Inledning

Sverige bedöms vara ett betydelsefullt land för att öka EU:s egen försörjning av kritiska råmaterial. Det finns således goda skäl att i detalj syna föreslagen förordning och lämna synpunkter som är viktiga för den svenska tillämpningen.

Mark- och miljödomstolen ser vissa svårigheter med anpassningen av den svenska prövningsordningen till bestämmelserna i den föreslagna förordningen. Framförallt är formen med en nationellt samordnade / beslutande myndighet mycket olik det nuvarande svenska förfarandet där den huvudsakliga miljöprövningen görs i domstol, medan exempelvis koncessioner hanteras av andra myndigheter.

Nyetablering av gruvor och annan utvinning av kritiska råmaterial har typiskt en betydande miljöpåverkan med effekter på lokal till regional nivå och på tidshorisonter av hundratals år eller längre. Preambeln tar ställning för att inte sänka kraven med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Det framgår dock inte hur dessa intressen ska tas till vara, vare sig under processen för godkännande som strategiskt projekt eller under den efterföljande nationella prövningen.

Artikel 2 - Definitions

2.20 Comprehensive decision

För en svensk tillämpning behöver forum och instansordning klargöras för ett så kallat *comprehensive decision*. I dag sker, som anmärkts ovan, viss prövning av förvaltningsmyndigheter, medan andra verksamheter prövas i mark- och miljödomstol. När mark- och miljödomstolen meddelar dom sker också en slutlig prövning och bedömning av verksamhetens miljömässiga konsekvenser. Om prövningen enligt den föreslagna förordningen trots förordningens definition av begreppet ska ske i mark- och miljödomstol kommer eventuella överklaganden att prövas av mark- och miljööverdomstol och Högsta domstolen. Med hänsyn till de sakfrågor som prövas kan det finnas skäl att, även om en förvaltningsmyndighet meddelar beslut i frågan, beslutet överklagas till mark- och miljödomstol och därefter överklagas på samma sätt som mark- och miljödomstolens övriga domar. Att den första

prövningen sker vid en förvaltningsmyndighet torde i sådant fall inte leda till en snabbare handläggning.

Artikel 7 – Implementation of Strategic Projects

Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt konstaterar att regleringen innebär att när kommissionen godkänt en planerad verksamhet som strategiskt projekt, anses detta vara ett sådant övergripande intresse som påverkar bedömningen av en verksamhets tillåtlighet enligt art- och habitatdirektivet, vattendirektivet och fågeldirektivet.

Bestämmelserna om att medlemsstaten ska vidta åtgärder för att bidra till att ett strategiskt projekt hanteras i rätt tid och på ett effektivt sätt samt att medlemsstaten efter diskussioner ska kunna vidta ytterligare åtgärder för att förenkla implementationen av projektet synes möjligen tala för att regeringen förutsätts påverka handläggningen av enskilda ärenden som annars handläggs av en prövningsmyndighet, vilket innebär ett avsteg från den grundlagsfästa svenska ordningen med självständiga domstolar och förvaltningsmyndigheter.

Artikel 8 -One shop stop

8.1 National competent authority

För att införa en så kallad *National competent authority* (nationell behörig myndighet), som i alla avseenden är beslutsför, bedömer Mark- och miljödomstolen att med omfattande regel- och systemändringar krävs.

Den föreslagna myndigheten förefaller enligt förordningen åläggas en mycket väl utvecklad serviceskyldighet i förhållande till den verksamhetsutövare som fått sitt projekt godkänt som ett strategiskt projekt. Det innebär att det vore uppenbart olämpligt att utse en domstol, som är oberoende och har att på ett opartiskt sätt göra en avvägning mellan olika intressen, till nationell behörig myndighet.

För det fall lagstiftaren utser en förvaltningsmyndighet att fullgöra den nationella behöriga myndighetens uppgifter, noterar Mark- och miljödomstolen i Östersund att mandatet enligt Artikel 2.20 är tydligt begränsat till de tillstånd som inte hanteras av domstol. Myndighetens bedömningar påverkar därmed inte domstolens tillämpning av 6 kap. 42–43 §§ miljöbalken och myndigheten är inte heller är den instans som meddelar ett slutligt och fullständigt beslut, vilket är en avvikelse från Artikel 11.2.

Artikel 9 - Priority status of Strategic Projects

Definitionerna av strategiskt projekt och prioriterad status kan leda till att prövningen, enligt gällande lagstiftning, i hög grad kommer att överlämnas

till regeringen. Domstolen uppfattar också artikeln som innefattande ett krav på generell förtursförklaring av den aktuella mål- eller ärendetypen.

Artikel 10 - Duration of the permit granting process

Handläggningstiden i domstol för ansökningsmål varierar beroende inte bara på omfattningen av den verksamhet som avses bedrivas utan också på om ansökan behöver kompletteras, vilket är vanligt även efter en samrådsprocess. Mark- och miljödomstolen ansluter sig till de skäl emot tidsgränser som lagts fram i Miljöprövningsutredningen (SOU 2022:33, s. 356 ff och s 93 ff).

Om avsikten är att avgörandet ska kunna överklagas och om underlagen har mer än marginella brister framstår det som osannolikt att ett lagakraftvunnet avgörande ska kunna föreligga inom de i förordningen givna tidsramarna, vilket kan öka risken för avvísning eller avslag. Tidsmålen kan också komma att påverka handläggningstiden för övriga mål eller ärenden på ett negativt sätt.

Vad avser de strategiska projekt som enbart avser bearbetning eller återvinning och där ingen miljöbedömning krävs, och som ska anses godkända när tiden för godkännande löpt ut, konstaterar domstolen att det finns likheter med nuvarande system för anmälningar, där verksamhet får påbörjas sedan viss tid passerat. Det är lämpligt att det förtydligas om ett sådant tillstånd ska anses utgöra ett rättskraftigt avgörande eller inte.

Artikel 11

Domstolen vill framhålla att förslaget innebär att en och samma instans prövar behovet av en specifik miljöbedömning, organiserar samrådet kring densamma och sedan avgör om den är tillfyllest. Det innebär i och för sig att verksamhetsutövarens myndighetskontakter begränsas, men också att resultatet av prövningen kan uppfattas som på förhand givet.

För mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt

Marit Åkerblom

Chefsrådmann

I yttrandet har chefsrådmannen Marit Åkerblom och tekniska rådet Kristoffer Hallberg deltagit.